

**ՀԱՅՈՑ ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹՅԱՆ 100-ՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ ՆՎԻՐՎԱԾ
ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՄԱՆ ՀԱՅԵՑԱԿԱՐԳԱՅԻՆ
ՄՈՏԵՑՈՒՄՆԵՐԻ ՇՈՒՐՋ**

Հայկ Դեմոյան

Հայոց ցեղասպանությունը և նրա հետևանքները հայ ինքնության և հիշողության համար ազգային ողբերգության, կորստի, բայց նաև մաքառման, ազգային վերածննդի ու կյանքի շարունակականության անբեկանելի բաղադրիչներն են դարձել: Այս տեսակետից պետք է արձանագրենք, որ Հայոց ցեղասպանության 100-ամյա տարելիցին նվիրված միջոցառումները համակարգող պետական հանձնաժողովը կոչված է իրականացնելու կարևոր ու պատմական առաքելություն՝ Հայոց ցեղասպանության տարելիցի առթիվ նախատեսված հիշատակի ու ոգեկոչման միջոցառումների պատշաճ կազմակերպում, ազգային միասնականության ու համախմբման և ցեղասպանության հետևանքների վերացման հարցում ընդհանուր մոտեցումների ապահովում:

Մեծ եղեռնի հարյուրամյա տարելիցի կապակցությամբ Հայաստանի Հանրապետությունում, ԼՂՀ-ում և արտերկրում անցկացվելիք ոգեկոչման ու հիշատակի միջոցառումները պետք է նպաստեն Հայոց ցեղասպանության մասին միջազգային իրազեկման բարձրացմանը, իսկ այս ամենի՝ միասնական ջանքերով կազմակերպումը պետք է ծանրակշիռ ներդրում դառնա Հայաստան-Սփյուռք կապերի ամրապնդման, համահայկական շահի ու տեսլականի ձևավորման գործում: Այս համագործակցությունը, համոզված ենք, կխթանի նաև ցեղասպանության հետևանքների վերացման ուղղությամբ տարվող պայքարի ու պատասխանատվության հետ կապված ընդհանուր հիմնավորումների ու հստակ օրակարգի ձևակերպումը:

**Հայեցակարգային մոտեցումներ միջոցառումների
անցկացման շուրջ**

Հայոց ցեղասպանության հարյուրերորդ տարելիցի կապակցությամբ անցկացվելիք բազմաթիվ միջոցառումներն ունենալու են թե՛ տեղական և թե՛ միջազգային նշանակություն ու հնչեղություն, հետևաբար պետք է խարսխվեն կուռ հայեցակարգային մոտեցումների վրա՝ ըստ այդմ ունենալով հստակ ուղերձներ, թիրախ լսարաններ և ակնկալվող արդյունքների տեսլական: Այս տեսակետից կարևոր են Հայոց ցեղասպանության թեման, նրա դասերն ու հետևանքները համաշխարհային ու տվյալ երկրի պատմության ու հիշողության համատեքստում ներկայացնելն ու մեկնաբանելը:

Պետական հանձնաժողովի համար կարևոր խնդիրներ պետք է դառնան Հայոց ցեղասպանության հետևանքների ու դրանց վերացման շուրջ հայեցակարգային հիմնավորումների, միջազգային հանրահռչակման ու հայկական կողմի ձևակերպումների հստակեցումը, ինչպես նաև հիշատակի ու ոգեկոչման արարողությունները տարբեր լսարաններին նոր մոտեցումներով, ընկալելի միջոցներով ու եղանակներով ներկայացնելը:

Այս առումով խիստ կարևոր ենք համարում կազմակերպվելիք միջոցառումներն ինքնանպատակ, հատվածային և հնացած արտահայտչաձևերից զերծ պահելը, փոխարենը հնարավորինս հիմնավոր ու համոզիչ ներկայացնելը Հայոց ցեղասպանության պատմական փաստն ու դրա հետևանքների վերացման անհրաժեշտությունը, այդ թվում՝ միջազգային իրավունքի տեսանկյունից:

Թանգարանային մշտական ցուցադրություններ

Հայոց ցեղասպանության թեմայով մշտական հիմունքներով գործող թանգարանային ցուցադրությունների կազմակերպումը կարևոր նշանակություն ունի ծրագրվելիք միջոցառումների շարքում, քանզի Հայոց ցեղասպանության թեմայով այսպիսի ցուցադրությունների կազմակերպումը և թեմային առնչվող տեսողական նյութի մատուցումը նպաստելու են Հայոց ցեղասպանության մասին լիարժեք ու անընդհատ տեղեկություններ հաղորդելուն, հատկապես օտար լսարանի համար: Այսպիսի թանգարանների ցանցի կազմակերպումը մեծապես կնպաստի նաև Հայոց ցեղասպանության թեմայի շուրջ միջազգային իրազեկման բարձրացմանը և կրթադաստիարակչական կարևորագույն խնդիրների լուծմանը:

Ժամանակավոր ցուցադրություններ

Ժամանակավոր ցուցադրությունների կազմակերպումը նպաստավոր ու շահեկան է դարձնելու Հայոց ցեղասպանության թեմայով տարաբնույթ ցուցադրությունների կազմակերպումը և հայկական ու միջազգային լսարաններին Մեծ եղեռնին առնչվող նորահայտ նյութերի մատուցումը: Գիտական նորույթ պարունակող և թանգարանային ցուցադրությունների ժամանակակից տեխնոլոգիաներով ու ցուցադրական նոր արտահայտչաձևերով բազմախորագիր ու բազմալեզու ցուցադրությունների միաժամանակյա կազմակերպումը աշխարհի տարբեր անկյուններում էապես կարող է նպաստել Հայոց ցեղասպանության միջազգային և տեղական լսարանների շրջանում գիտելիքների շեշտակի աճին: Չափազանց կարևոր է նմանատիպ ցուցադրությունների կազմակերպման ընթացքում տեղական արխիվային նյութերի ու հայ համայնքների տրամադրության տակ եղած բնօրինակ նյութերի ներմուծումը:

Գիտական ուսումնասիրություն և մասնագետների պատրաստումը

Հայոց ցեղասպանության գիտական ուսումնասիրվածությունը և գիտական-փաստագրական մակարդակը բավարար հիմքեր են ստեղծել թեմայի միջազգային հանրահռչակման ու ժխտողականության դեմ պայքարելու համար: Այդուհանդերձ թեմայի շուրջ տակավին գոյություն ունեն չուսումնասիրված ոլորտներ և ուղղություններ, որոնք դեռ սպասում են իրենց հետազոտողին: Տակավին բաց է մնում ցեղասպանության հոգեբանական դրդապատճառների ու հետևանքների ուսումնասիրությունը: Դեռևս լիովին չըջանառության մեջ չեն դրվել Թուրքիայի, Գերմանիայի, Ռուսաստանի, Վատիկանի և այլ երկրների, ինչպես նաև բազմաթիվ անհատական արխիվային նյութերը, որոնք, անշուշտ, կնպաստեն խնդրի շուրջ լիարժեք գիտելիքների ու փաստերի կուտակմանը և դրանց ներկայացմանը լայն լսարանին:

Այս համատեքստում կարևոր ենք համարում մասնագետների պատրաստման հարցը և գիտական սերնդափոխության ապահովման անհրաժեշտությունը: Այսօր արդեն հրատապ խնդիր է ՀՀ բուհական համակարգում մասնագիտական ամբիոնների ստեղծումը, որտեղ հնարավոր կլինի պատրաստել ցեղասպանագետներ, օսմանագետներ և այս ոլորտին առնչվող այլ մասնագետներ:

Մյուս կողմից պակաս կարևոր չէ օտարազգի մասնագետներ պատրաստելը՝ տարբեր դրամաշնորհների ու կրթական ծրագրերի, ամառային դպրոցների ու սեմինարների միջոցով ուսումնասիրություններ իրականացնելու հնարավորություն ընձեռնելով նրանց տեղերում կամ Հայաստանի Հանրապետության արխիվային ու թանգարանային նյութերի հիման վրա: Գիտնականների համախմբման և գիտական նորույթի քննարկման համար կարևորում ենք «Հայոց ցեղասպանության ուսումնասիրությամբ զբաղվող գիտնականների միջազգային ընկերակցության» ստեղծումը, որը կնպաստի այս ոլորտի մասնագետների սերտ համագործակցությանը և գիտական նորույթի արագ շրջանառությանը:

Գրահրատարակչություն

Մոտակա տարիների ընթացքում Հայոց ցեղասպանության թեմայով հրատարակվելու են տասնյակ հատորներ: Ցանկալի է այս կարգի աշխատանքների շուրջ մշակել հստակ հայեցակարգ և մոտեցումներ՝ ռեսուրսների ավելորդ վատնումից խուսափելու համար: Հատկապես կարևորում ենք հազվագյուտ սկզբնաղբյուրային գրականության թարգմանության, վերահրատարակման, նոր ուսումնասիրությունների տպագրության, ինչպես նաև Հայոց ցեղասպանության թեմայով բազմալեզու էլեկտրոնային և տպագիր հանրագիտաբանների ու շտեմարանների պատրաստումը:

Թեմատիկ միջազգային գիտաժողովների անցկացում

Գիտաժողովների անցկացումը հետևյալ հիմնական միտումն ունի՝ Հայոց ցեղասպանությունը ներկայացնել որպես համաշխարհային պատմության ու հիշողության մաս, նպաստել ցեղասպանության հետևանքների վերացման հարցում թուրքական պետության պատասխանատվության ու դրա իրավական հիմնավորումների ձևակերպմանը, ինչպես նաև հնարավորություն ընձեռել մասնագետ-ցեղասպանագետների շփումների համար: Այս տեսանկյունից հատկապես կարևոր ենք համարում 2015թ. Ցեղասպանագետների միջազգային ընկերակցության 12-րդ համաժողովի անցկացումը Երևանում հարյուրավոր ցեղասպանագետ-գիտնականների ու երիտասարդ գիտաշխատողների մասնակցությամբ, որը Հայաստանի Հանրապետությունում Հայոց ցեղասպանության հարյուրամյակի կապակցությամբ անցկացվելիք ծրագրերի մասն է կազմելու:

Տիպաբանական և ոգեկոչման արարողությունների կազմակերպում

Բազմաբնույթ միջոցառումների թվում հատկապես կարևորում ենք մարդասիրական օգնության և Եղեռնը վերապրած հայերին օգնություն ցուցաբերած անձանց ու նրանց ժառանգների մեծարմանը նվիրված միջոցառումների կազմակերպումը: Ցեղասպանությանն առնչվող վայրերի ամրակայումը և հուշարձանների տեղադրումը ամենևին էլ ինքնանպատակ չեն լինելու և ոչ էլ պահի տակ ծնված գաղափարի ու ցանկության իրականացում: Այսպիսի նախաձեռնությունները պետք է լավ հիմնավորված և մշակված լինեն՝ տեղի հանրության համակրանքը շահելու, նրանց շրջանում ցեղասպանության մասին իրազեկության մակարդակը բարձրացնելու, ինչպես նաև կրթադաստիարակչական խնդիրներին աջակցելու համար:

Ցեղասպանության թեմայի ուսուցումը

Ցեղասպանության թեմայի ուսուցումը խիստ կարևորում ենք ՀՀ, ԼՂՀ և սփյուռքահայ մանուկներին Հայոց ցեղասպանության մասին ընդհանուր գիտելիքներ հաղորդելու, համապարփակ ու խորքային պատկերացումներ տալու տեսանկյունից: Հոլոքոստի և մյուս ցեղասպանությունների ուսուցումը կարևոր տեղ է զբաղեցնում թանգարանային և դպրոցական կրթության բնագավառներում և տարաբնույթ կրթադաստիարակչական նախաձեռնություններում: Հայ իրականության մեջ ցեղասպանության կրթության նշանակությունը կարևոր է մի քանի առումներով. նախ՝ այն պետք է նպաստի տեղի ունեցած ողբերգության մասին համապարփակ ու խորքային գիտելիքների մատուցմանը, սերունդների՝ հոգեբանական բարդություններից ձեռքազատվելուն, և ամենակարևորը՝ այն պետք է կարևոր միջոց դառնա քաղաքացիական կրթության, նախորդ սերունդների կրած տառապանքի հանդեպ հարգանքի դրսևորման և մեր պետականության նկատմամբ պատասխանատվության և օրինապաշտության գիտակցության ամրապնդման համար: Ցեղասպանության թեմայի

ուսուցումը կարևոր է նաև պատմական արդարության վերականգնման ու ցեղասպանության հետևանքների վերացման անհրաժեշտության գիտակցումը հաջորդ սերունդներին փոխանցելու տեսանկյունից:

Գեղարվեստական ու վավերագրական ֆիլմերի ստեղծում

Նախաձեռնությունների շարքում խիստ կարևոր են Հայոց ցեղասպանության թեմայով վավերագրական և գեղարվեստական կինոնկարների պատրաստումը և միջազգային լսարանին հրամցելը: Բազմաթիվ այսպիսի նախաձեռնությունների փոխարեն մեր ջանքերը կարելի է կենտրոնացնել համաշխարհային աստղերի մասնակցությամբ և հայտնի կինոստուդիաների կողմից երկու-երեք մեծակտավ գործերի պատրաստման ու դրանք համաշխարհային կինոփառատոներում հանրահռչակելու ուղղությամբ: Ըստ որում բոլորովին էլ պարտադիր չէ, որպեսզի այդ ֆիլմերը պատրաստվեն միմիայն ցեղասպանության հարյուրամյակի կապակցությամբ: Ուստի պետք է նկատի ունենալ նաև հաջորդ տարիներին նման ծրագրեր իրականացնելու հնարավորությունը:

Կայքէջերի ու խտասկավառակների թողարկում

Միջոցառումների շարքում կարևոր ուղղություններից մեկը վիրտուալ տարածքում նոր կայքէջերի ստեղծումն է, որը ենթադրում է նաև Հայոց ցեղասպանության թեմայով էլեկտրոնային շտեմարանների ստեղծում, սկզբնաղբյուրային նշանակության հնատիպ գրքերի և թվային տարբերակների հրատարակությունների գետեղմամբ կայքէջերի պատրաստում, խտասկավառակների թողարկում և այլն: Հրատապ խնդիր է նաև Մեծ եղեռնի վերապրողների բանավոր պատմությունների թվայնացման և մեկ միասնական հավաքածուի ու համահավաք ցանկի ստեղծումը, ինչը կնպաստի դրանք կորստից փրկելուն և գիտական ուսումնասիրությունների համար հասանելի դարձնելուն:

Աշխատանք արտասահմանյան ՁԼՄ-ների հետ

Միջոցառումների կազմակերպման աշխատանքներին համընթաց խիստ կարևոր է նաև միջազգային հեղինակավոր լրատվամիջոցների ներկայացուցիչների այցերի կազմակերպումը Հայաստան, Սփյուռքի համայնքներ և Մեծ եղեռնի հետ կապված հիշողության վայրեր: Այս համատեքստում յուրօրինակ նախաձեռնություն կարող է հանդիսանալ արտասահմանյան տարբեր թերթերում ու հանդեսներում ժամանակին տպագրված և հայկական կոտորածները լուսաբանած հոդվածների վերահրատարակումը՝ այդ նույն թերթերում նախապես գետեղելով համապատասխան սյունակներ՝ «Հարյուր տարի առաջ» պայմանական խորագրով:

ՀՅԹԻ-ի մասնաշենքի ընդարձակում և նոր ցուցադրության կազմակերպում

Հայոց ցեղասպանության թանգարան-ինստիտուտի շենքային նոր հարմարություններն ու ցուցադրական մակերեսի ընդարձակումը կարևոր ենք համարում Մեծ եղեռնի հարյուրամյա տարելիցը Հայաստանի Հանրապետությունում պատշաճ մակարդակով կազմակերպելու տեսանկյունից: Վերջին յոթ տարիների ընթացքում կուտակված բացառիկ թանգարանային արժեքներն ու այս թեման թանգարանային նորագույն ցուցադրական տեխնոլոգիաների միջոցով ներկայացնելը նոր հնարավորություններ են ընձեռելու թանգարանի առաքելությունն ավելի ընդարձակելու և բազմաթիվ նախաձեռնություններին աջակցելու տեսանկյունից:

* * *

2015 թվականը բեկումնային է լինելու բոլոր առումներով. այն նոր հանգրվան է Հայոց ցեղասպանության թեմայի միջազգային ճանաչման և հանրահռչակման, ինչպես նաև արդարության վերականգնման ու ցեղասպանության հետևանքների վերացման ուղղությամբ տարվող նոր աշխատանքային ուղղություններ որդեգրելու հարցերում: Այս առումով նոր հնարավորություններ են բացվում թուրք հասարակության հետ և նրա ներսում աշխատելու և այդ հասարակության շրջանում Հայոց ցեղասպանության մասին իրազեկության նոր մակարդակ ապահովելու համար: Սա մի կարևոր հրամայական է, որին, ցավոք սրտի, մենք պատշաճ ուշադրություն չենք դարձնում: Պետք է առաջնորդվենք հետևյալ նշանաբանով. Հայոց ցեղասպանության թեման ոչ միայն Հայաստանի, հայ ժողովրդի ու համաշխարհային պատմության և հիշողության, այլ նաև Թուրքիայի և թուրք ժողովրդի հիշողության և պատմության մասն է կազմում:

Հայոց ցեղասպանության 100-ամյակը և սպասվելիք միջոցառումները հասկանալի պատճառներով խիստ անհանգստացնում են թուրքական կողմին: Անկարան չի թաքցնում այդ վախը, որն այդ երկրի առաջնորդները պատեհ ու անպատեհ առիթներով փորձում են կոծկել տարբեր հոխորտալից հայտարարություններով ու քարոզչական ձևակերպումներով ու նախաձեռնություններով: Սա պայմանավորված է մի քանի հանգամանքով: Նախ՝ թուրքական պետական մշակույթի մեջ ձևավորվել և իր հաստատուն տեղն է գտել հայկական թեմայի հանդեպ տաժաճ վախը: Վախ, որը տարբեր անուններ ունի՝ արմենոֆոբիա, Հայոց ցեղասպանություն թեմայի հանդեպ ունեցած վախ, երբեմն էլ՝ սևրոֆոբիա և այլն: Այդ վախերից մեկն էլ, թերևս Թուրքիայի՝ հավակնոտ պետականաստեղծ առասպելից զրկվելն է, այսինքն՝ այդ առասպելի պսակազերծումը:

Ի վերջո այսօրվա Թուրքիան Հայոց ցեղասպանության և քրիստոնյա բնակչության՝ ծրագրված բնաջնջման արդյունքն է: Նման պայմաններում ստեղծվեց հանրապետական Թուրքիան, և այստեղ է թաքնված թուրքական պետականության հիմքի գաղտնագիրը, որը թուրքական իշխանությունները վախենում են գաղտնագրծել: Թուրքիայի հիմնադիր հայրերն ուղղակիորեն ներգրավված են եղել Հայոց ցեղասպանության ծրագրման, իրականացման և արդյունքներից օգտվելու մեջ: Եվ այսօր դժվար է պատկերացնել, որ դեռևս ոչ ժողովրդավար Թուրքիան ուժ կգտնի իր մեջ, որպեսզի վերանայի և վերաշարադրի սեփական պատմությունը և նոր հայացք նետի սեփական պատմության և հիշողության, անցյալի մութ և սև էջերի վրա:

Հայկական կողմը միջազգային հանրության հետ միասին պետք է նպաստի, որպեսզի Թուրքիայում վաղ թե ուշ հաշվի նստեն Հայոց ցեղասպանության հետևանքների վերացման գիտակցման հետ: Հայկական կողմը ևս որևէ պարագայում և ոչ մի պայմանով չի հրաժարվի ոչ միայն բարոյական, այլ նաև նյութական, հոգեբանական և այլ կարգի վնասների փոխհատուցման պահանջներից: Այսօր Թուրքիայի Հանրապետությունը, որը ցեղասպանություն իրագործած Օսմանյան կայսրության իրավահաջորդն է, շարունակաբար հանդես է գալիս ուժի դիրքերից Հայաստանի Հանրապետության և ընդհանրապես հայության հետ քաղաքականություն իրականացնելիս: Եթե երիտթուրքական իշխանությունները բնաջնջեցին հայ ազգաբնակչությանն Արևմտյան Հայաստանում՝ իրենց պատմական հայրենիքում, ապա հանրապետական Թուրքիան փակել է Հայաստանի հետ սահմանը և սպառնալիքների ու նախապայմանների լեզվով է խոսում Հայաստանի Հանրապետության հետ, որի բնակչության 60 տոկոսից ավելին այդ ցեղասպանությունը վերապրածների ժառանգներն են: Ուրեմն արձանագրենք, որ Թուրքիայի կողմից Հայոց ցեղասպանության ճանաչման և ցեղասպանության հետևանքների վերացման հիմնախնդիրն ուղղակիորեն առնչվում է Հայաստանի Հանրապետության և Սփյուռքի անվտանգության ապահովմանը:

Մյուս կարևոր հանգամանքը երկու կողմերի միջև հաշտություն հաստատելու շուրջ խոսակցություններն ու ակնարկներն են, որոնք էլ ավելի են սաստկանալու հարյուրամյակի նախաշեմին: Մենք գտնում ենք, որ հայկական կողմը, դրսից և որևէ այլ երրորդ կողմից պարտադրված, չի կարող հանդես գալ որպես հաշտվող կողմ մինչև այն պահը, երբ թուրքական պետությունը ոչ միայն ներողություն կլիճողի իրագործված անմախաղեպ հանցագործության համար, այլ նաև քաղաքական կամք կդրսևորի՝ առնչվելու և առերեսվելու այդ հանցագործության հետևանքների վերացման անհրաժեշտությանը:

Թուրքական կողմի նախապատրաստական աշխատանքների մեջ մեծ տեղ են գրավում քարոզչական, տեղեկատվական գործողությունները, որոնք միտված են 2015 թվականին Թուրքիայի համար դրական կերպարի ապահովմանը և միաժամանակ նպատակ են հետապնդում խափանելու հայկական կողմի նախաձեռնությունների արդյունավետությունը: Սրանց թվում պետք է հիշատակել հայկական ավերված եկեղեցիների վերականգնման նախաձեռնությունները, Դարդանելի գործողության հարյուրամյակի կապակցությամբ կազմակերպվելիք քարոզչական միջոցառումները, գիտնականներին և համալսարանական ամբիոններին դրամական միջոցների տրամադրումը և այլն: Նպատակը մեկն է՝ թուլացնել Հայոց ցեղասպանության թեմայի վրա միջազգային հանրության ուշադրությունը կամ ուղղակի ապակողմնորոշել: Դրան էր միտված նաև Թուրքիայի վարչապետ Ռեջեփ Թայիփ Էրդողանի 2014 թ. ապրիլի 23-ի «պատմական» ուղերձը, որը որոշ արևմտյան շրջանակներում շտապեցին որակել որպես «ցավակցական» ուղերձ:

Հայոց ցեղասպանության 100-ամյա տարելիցին ընդառաջ պետք է աշխատանքներ տարվեն նաև հայ հանրության շրջանում, մշակվեն նոր ուղղություններ, հատկապես երիտասարդ սերնդին Հայոց ցեղասպանության պատմական եղելությունը, դրա պատճառները և հետևանքները ճիշտ, գրագետ ու խորքային մատուցելու և հիշողության պահպանման ու փոխանցման նոր մեխանիզմներ մշակելու առումով: Այս աշխատանքները պետք է նպաստեն տեղի ունեցած համազգային ողբերգության մասին մեր գիտելիքների և պատկերացումների ամբողջացմանն ու խորացմանը: Այդ տեսակետից շատ կարևոր են համահայկական ծրագրերի իրականացումը և մատող սերնդին՝ երեխաներին, դպրոցականներին, ցեղասպանության թեմայի դասավանդման միասնական համապարփակ ծրագրի մշակումը, որը պետք է դուրս բերել այլևս հնացած և կիրառման առումով անընդունելի ձևերից, որոնք այլևս չեն դիմանում ժամանակի քննությանը: Խիստ կարևոր են այս աշխատանքները թե՛ հայաստանյան, թե՛ սփյուռքյան կրթահամալիրներում, որտեղ Հայոց ցեղասպանության մասին գիտելիքների մատուցումը որոշակիորեն պետք է նպաստի Հայաստան-Սփյուռք հարաբերություններում առկա հիմնախնդիրների ու կարծրատիպերի թթափմանը:

Այս ոլորտում տասնամյակներ շարունակ կուտակված ու չլուծված հիմնախնդիրները, գիտակցված և չգիտակցված միմյանց հակադրվելու ցանկությունը մեծ վնաս են հասցնում և լրջորեն խոչընդոտում Հայոց ցեղասպանության 100-ամյակի միջոցառումները լիարժեք և արդյունավետ կազմակերպելը:

Այս առումով բացարձակ անհանդուրժելի է Հայոց ցեղասպանության թեմայի և 100-ամյակի միջոցառումների քաղաքականացումը՝ անձնական, խմբակային, կուսակցական և քաղաքական ինչ-ինչ շահերին սպասարկելու համար:

Ավելորդ է նշել, որ 100-ամյակի միջոցառումների անցկացման, դրանց հաջողության, միջազգային լսարանին հավուր պատշաճի ներկայանալու համար պատասխանատու ենք լինելու յուրաքանչյուրս:

Հասկանալի պատճառներով հայկական կողմը չպետք է բացահայտի նախատես-

ված բոլոր ծրագրերը, դրանց ժամանակացույցն ու անցկացման վայրը: Սա պարզունակ գաղտնապահություն է, այլ ուղղակի անվտանգության խնդիր, քանի որ քաջ գիտակցում ենք, որ թուրք-ադրբեջանական տանդեմը կփորձի ամեն գնով խանգարել այդ ծրագրերին: Պետական հանձնաժողովի աջակցությամբ աշխարհի տարբեր ծայրերում կկազմակերպվեն գիտաժողովներ, ցուցադրություններ, համերգներ, դասախոսություններ, մեծ թափ է ստանալու նաև գրահրատարակչությունը:

2015 թվականի ապրիլի քսանչորսին իր դռներն է բացելու Հայոց ցեղասպանության թանգարանի նոր գիտական ցուցադրությունը, որը նախկինի համեմատ շուրջ երկուս ու կես անգամ ավելի մեծ ցուցադրական տարածք է զբաղեցնելու և կազմակերպվելու է նոր հայեցակարգային հենքի վրա: Ավելին, նոր ցուցադրությունը հագեցած է լինելու թանգարանային նոր տեխնոլոգիաներով և սրահներով, որոնք էլ ավելի գրավիչ ու դիտարժան են դարձնելու թանգարանի մշտական ցուցադրությունը:

Ամփոփելով նշենք, որ Հայոց ցեղասպանության հարյուրամյակը, անկասկած, հոգեբանական մի սահմանագիծ է անցյալի և ներկայի միջև, սակայն այն չպետք է դիտել և ընկալել որպես մեր աշխատանքների վերջնագիծ կամ ավարտ: Ճիշտ հակառակը: Հարյուրամյակը պետք է դիտվի որպես ուժերի համախմբման նոր հանգրվան և Հայոց ցեղասպանության միջազգային ճանաչման և դրա հետևանքների վերացման համար մղվող պայքարի նոր մեկնարկ:

Հայոց ցեղասպանության 100-րդ տարելիցին նվիրված միջոցառումների կազմակերպման հայեցակարգային մոտեցումների շուրջ

Հայկ Դեմոյան

Ամփոփում

Հայոց ցեղասպանությունը և նրա հետևանքները հայ ինքնության և հիշողության համար ազգային ողբերգության, կորստի, բայց նաև մաքառման, ազգային վերածննդի ու կյանքի շարունակականության անբեկանելի բաղադրիչներն են դարձել: Այս տեսակետից պետք է արձանագրենք, որ Հայոց ցեղասպանության 100-ամյա տարելիցին նվիրված միջոցառումները համակարգող պետական հանձնաժողովը կոչված է իրականացնելու կարևոր ու պատմական առաքելություն: Այդ առաքելությունը հանգում է Հայոց ցեղասպանության տարելիցի կապակցությամբ անցկացվելիք հիշատակի ու ոգեկոչման միջոցառումների պատշաճ կազմակերպմանը, ազգային միասնականության և համախմբման ու ցեղասպանության հետևանքների վերացման հարցում ընդհանուր մոտեցումների ապահովմանը: Նախատեսվելիք միջոցառումների շարքում հարկ է առանձնացնել թանգարանային մշտական և ժամանակավոր ցուցադրությունների կազմակերպումը, գիտական ուսումնասիրությունը և մասնագետների պատրաստումը, գրահրատարակչությունը, թեմատիկ միջազգային գիտաժողովների անցկացումը, հիշատակի և ոգեկոչման արարողությունների կազմակերպումը, ցեղասպանության թեմայի ուսուցումը, գեղարվեստական ու վավերագրական ֆիլմերի ստեղծումը, կայքէջերի ու խտասկավառակների թողարկումը, աշխատանք արտասահմանյան ՁԼՄ-ների հետ աշխատանքը, ՀՅԺԻ-ի մասնաշենքի ընդարձակումն ու նոր ցուցադրության կազմակերպումը և այլն:

Հայոց ցեղասպանության հարյուրամյակը, դիտելով որպես հոգեբանական մի սահմանագիծ անցյալի և ներկայի միջև, այդուհանդերձ այն չպետք է ընկալել որպես մեր աշխա-

տանքների վերջնագիծ կամ ավարտ: Ճիշտ հակառակը: Հարյուրամյակը պետք է դիտվի որպես ուժերի համախմբման նոր հանգրվան և Հայոց ցեղասպանության միջազգային ճանաչման և դրա հետևանքների վերացման համար մղվող պայքարի նոր մեկնակետ:

Քանակի բառեր՝ Հայոց ցեղասպանություն, Հայոց ցեղասպանության հարյուրամյակ, հիշողություն, Հայոց ցեղասպանության 100-ամյա տարելիցին նվիրված միջոցառումները համակարգող պետական հանձնաժողով:

On the Conceptual Approaches to the Organization of Events Dedicated to the Centenary of the Armenian Genocide

Hayk Demoyan

Summary

The Armenian Genocide and its consequences have become an irreversible component of not only the national tragedy and loss of the Armenian identity and memory, but also of the struggle, national revival, and continuation of life. Thus, the State commission on coordination of the events dedicated to the centenary of the Armenian Genocide intends to carry out an important and historical mission. The mission is meant to properly organize memorial events and provide common approaches to the issues of national unity and cohesion in eliminating the consequences of the Genocide.

Among the stipulated events we should highlight preparations for permanent and temporary exhibitions, organization of international thematic conferences and memorial events, Genocide education, academic research and training of field experts, as well as promotion of new publications, documentaries and movies, creation of websites, and work with the foreign media.

The centenary of the Armenian Genocide is a psychological boundary between the past and the present, but it should not be considered and perceived as the conclusion and the end of our works and activities. On the contrary, the centenary should be considered as an impetus for national cohesion and as a new starting point in the struggle for international recognition of the Genocide and the elimination of its consequences.

Keywords: Armenian Genocide, Centennial of Armenian Genocide, State commission on coordination of the events dedicated to the centenary of the Armenian Genocide.

О концептуальных подходах организации мероприятий, посвящённых 100-летней годовщине Геноцида армян

Гайк Демоян

Резюме

Геноцид армян и его последствия несомненно стали составной частью идентичности и памяти армян не только о национальной трагедии и потерях, но также борьбы, национального возрождения и продолжения жизни. С этой точки зрения надо отметить,

что государственная комиссия по координации мероприятий, посвящённых 100-летней годовщине Геноцида армян, призвана осуществить важную историческую миссию. Эта миссия сводится к достойной организации мемориальных мероприятий, проводимых в связи со 100-летней годовщиной Геноцида армян, и выработки общих подходов к вопросам национального единства и сплочённости в устранении последствий геноцида. В ряде предусмотренных мероприятий следует выделить организацию постоянной и временных музейных экспозиций, научные исследования и подготовку специалистов, публикации, проведение международных тематических конференций, организацию мемориальных мероприятий, создание художественных и документальных фильмов, создание сайтов, работа с иностранными СМИ и т.д.

Столетие Геноцида армян является психологической границей между прошлым и настоящим, тем не менее это не должно восприниматься и рассматриваться как итог и окончание наших работ. Скорее наоборот. Столетие должно рассматриваться как стимул к объединению национальных сил и исходная точка в борьбе за международное признание Геноцида армян и устранение его последствий.

Ключевые слова: Геноцид армян, столетие Геноцида армян, Государственная комиссия по координации мероприятий, посвящённых 100-летней годовщине Геноцида армян.